

УДК 159.923.2:615.851.4

ПРОГРАМА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Ушакова К.Ю., аспірант
кафедри психології

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті представлено авторську програму психологічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у майбутніх медичних працівників. Розкрито мету, завдання та етапи реалізації програми психологічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у студентів медичних коледжів.

Ключові слова: професійна «Я-концепція», розвиток, психологічний супровід, майбутні медичні працівники, студенти медичних коледжів.

В статье представлена авторская программа психологического сопровождения развития профессиональной «Я-концепции» у будущих медицинских работников. Раскрыты цель, задачи и этапы реализации программы психологического сопровождения развития профессиональной «Я-концепции» у студентов медицинских колледжей.

Ключевые слова: профессиональная «Я-концепция», развитие, психологическое сопровождение, будущие медицинские работники, студенты медицинских колледжей.

Ushakova K.Yu. PROGRAM OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF A PROFESSIONAL „I-CONCEPT” FOR STUDENTS OF MEDICAL COLLEGES

In this article presented the authors program of psychological support for the development of a professional «I-concept» for future medical professionals. The purpose, tasks and the stages of the implementation of the program of psychological support for the development of a professional «I-concept» for students of medical colleges are described.

Key words: professional „I-concept”, development, psychological support, future medical professionals, students of medical colleges.

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення української освіти актуалізується проблема підвищення ефективності підготовки студентів вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації як професіоналів із високорозвинутою професійною свідомістю і самосвідомістю, що вирізняються позитивним змістом. У суспільстві особливої гостроти набуває потреба у випускниках, які мають глибокі знання та необхідні вміння за фахом, розвинені уявлення про себе як професіонала, позитивно ставляться до професійної спільноти, адекватно оцінюють себе як професіонала, прагнуть до професійного самовдосконалення й успішної професійної самореалізації. Важливим пріоритетом імплементації Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» визначено підготовку професіоналів нового типу в державних вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації.

Тому нагальним завданням вітчизняної психологічної науки є розробка ефективної програми розвитку професійної «Я-концепції» у студентів медичних коледжів на етапі їх навчання. Адже розвинена професійна «Я-концепція», що сповнена позитивним змістом, є запорукою їхнього подальшого успішного професійного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку професійної «Я-концепції» у студентів останнім часом перебуває в епіцентрі наукового дискурсу психологів. За результатами аналізу сучасних наукових досліджень із цієї проблематики з'ясовано, що здебільшого в них вивчалися різні аспекти розвитку професійної «Я-концепції» студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації в процесі їх навчання. А саме – соціально-психологічні основи професійної ідентичності майбутнього медичного психолога (А.С. Борисюк, 2004); соціально-психологічні чинники розвитку професійної самосвідомості студентів технічних спеціальностей (Н.І. Мащенко, 2005); формування професійної «Я-концепції» студентів факультету фізичного виховання і спорту (В.О. Швидкий, 2007); усвідомлення власного досвіду як чинник розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів (К.С. Тороп, 2008); психологічні чинники становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів (С.О. Ренке, 2010); психологічні засади розвитку професійної «Я-концепції» майбутніх юристів (Р.В. Каламаж, 2010).

Натомість питанню становлення професійної «Я-концепції» студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації

присвячено небагато досліджень психологів. Так, вивчалися психологічні умови розвитку соціальної зрілості учнів вищих професійних училищ (С.П. Поліщук, 2007); становлення професійної ідентичності майбутніх медсестер (М.І. Попіль, 2009); розвиток професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів педагогічного профілю (А.М. Лукіянчук, 2010); психологічні умови професійного становлення особистості учнів професійно-технічних навчальних закладів (С.І. Моськін, 2011); психологічні чинники розвитку професійної ідентичності учнів професійно-технічних навчальних закладів (О.В. Радзімовська, 2017).

Постановка завдання. З проведеного огляду помітно, що за межами наукового інтересу психологів залишилося питання програми психологічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у студентів медичних коледжів на етапі їх навчання, яке і стало метою нашого вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. За нашим розумінням, феномен «професійна «Я-концепція» майбутніх фахівців у галузі медицини» є складним інтегрованим утворенням, що містить низку уявлень і ставлень особистості щодо себе як майбутнього медичного працівника, які суттєво впливають на саморегуляцію її поведінки у професійній діяльності. До структури професійної «Я-концепції» майбутніх медичних працівників належать такі компоненти та їх конструкти: 1) когнітивний – уявлення особистості про себе як фахівця у галузі медицини, що виявляються в образі «Я – фахівець у галузі медицини»; 2) емоційно-оцінний – її професійну самооцінку і професійне ставлення до себе як медичного працівника; 3) поведінковий – саморегуляцію та самоконтроль у професійній діяльності. Психологічними механізмами розвитку професійної «Я-концепції» майбутніх фахівців медичної сфери є професійна ідентифікація, самоідентифікація та рефлексія.

Провідними психологічними чинниками становлення професійної «Я-концепції» майбутніх медичних працівників середньої ланки емпірично визначено: розвиненість їхньої професійної свідомості; ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності; співвідношення їхніх реальних уявлень про себе як майбутніх медичних працівників з ідеальними (еталоном); місце професійної спрямованості в мотиваційній сфері особистості; прагнення професійної самореалізації; значущість для студентів обраної професії, актуальність і значущість професійної самоідентичності; соціальними – професійна освіта; престижність про-

фесії медичного працівника у суспільстві; соціальний статус медичних працівників у суспільстві; ставлення до медичних працівників у суспільстві [5].

У контексті гуманістичної спрямованості сучасної вітчизняної освіти найбільш доцільною й ефективною технологією підтримки розвитку та активізації механізмів саморозвитку студентів у навчально-виховному процесі вважаємо психологічний супровід. Цей супровід є системною інтегративною технологією, що триває протягом усього періоду навчання з метою підтримки психологічного розвитку студентів; активізації розвитку їхньої професійної самосвідомості, «Я-концепції» й саморозвитку як фахівців; навчання їх самостійно долати труднощі, які виникають у процесі розвитку (М.Р. Бітянова, 1997; Е.Ф. Зеєр, 2005; М.І. Мушкевич, 2011; В.В. Третьяченко, 2008).

Основна мета авторської програми психологічного супроводу полягала в активізації механізмів професійної ідентифікації й рефлексії та інтенсифікації розвитку когнітивного, емоційно-оцінного і поведінкового компонентів професійної «Я-концепції» у майбутніх медичних працівників з урахуванням соціальних і психологічних чинників цього процесу.

Для досягнення поставленої мети було визначено ряд завдань, а саме: інтенсифікація розвитку професійної свідомості у студентів для збільшення обсягу їх знань про медицину, про основні етапи її становлення, про специфіку професійної діяльності медичних працівників загалом і середньої ланки зокрема, про сучасні досягнення медицини тощо; активізація в них механізмів професійної ідентифікації, самоідентифікації та рефлексії; інтенсифікація та сприяння змінам у розвитку когнітивного, емоційно-оцінного і поведінкового компонентів професійної «Я-концепції» у майбутніх медичних працівників, що відбиватимуться в підвищенні рівнів цих компонентів і наповненні їх позитивним змістом; стимулювання виникнення та закріплення в них стійкого прагнення до професійного самопізнання, самовдосконалення і самореалізації.

Вирішенню окреслених завдань сприяла поетапна реалізація програми психологічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у студентів медичних коледжів. Нижче коротко охарактеризовано ці етапи.

На першому етапі проводилася просвітницька і розвивальна робота з психологом і викладачами коледжу. Мета роботи полягала в їх ознайомленні з програмою психо-

логічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у студентів медичних коледжів. Також вона спрямовувалася: на збільшення обсягу знань у психолога і викладачів про історію становлення професійної діяльності медичних працівників середньої ланки, специфіку їх діяльності, професійно-значущі якості ідеального фахівця медичної сфери середньої ланки, норми його поведінки тощо; на розвиток чи посилення у них позитивного емоційно-ціннісного ставлення до медичних працівників усіх ланок загалом і середньої зокрема. Методами проведення просвітницької та розвивальної роботи було обрано міні-лекції, бесіди та дискусії. На цьому етапі проводилося 10 зустрічей із психологом і викладачами коледжу.

Тематика міні-лекцій, бесід і дискусій, у яких взяли активну участь психолог і викладачі, була такою: «Психологічні особливості розвитку особистості в юнацькому віці», «Основні чинники розвитку професійної «Я-концепції» студентів медичних коледжів», «Історія становлення медицини як науки», «Досягнення світової та вітчизняної медицини», «Специфіка професійної діяльності медичних працівників середньої ланки», «Професійно-значущі якості медичного працівника», «Професійно-значущі якості лікаря та середнього медичного працівника: порівняльний аналіз», «Ідеальний фахівець медичної сфери середньої ланки повинен бути...».

На другому етапі здійснювалася психологічна діагностика показників професійної «Я-концепції» у студентів експериментальної та контрольної груп до проведення формульовального експерименту. На цьому етапі було використано комплекс тих самих методик і методів, що застосовувалися нами на етапі констатувального експерименту. А саме – самоопис «Я – майбутній медичний працівник», методика «Хто Я?» (авт. М. Кун і Т. Макпартленд), методика «Дослідження самооцінки особистості» (авт. С. Будасці), модифікований А.С. Борисюк опитувальник самоствавлення В.В. Століна, С.Р. Пантілеєва – «Ставлення до себе як до професіонала», проєктивна методика «Конфліктні стосунки медсестра-хворий» (авт. І.В. Тихонова, Л.П. Урванцев), модифікована нами анкета автора А.С. Борисюк [5].

На третьому етапі на базі медичного коледжу організовувалася та апробувалася програма психологічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у майбутніх медичних працівників. Експериментальну та контрольну групи, які взяли участь у формульовальному експерименті, було виокремлено після проведення пси-

ходіагностичного дослідження. Студенти, які ввійшли до цих груп, переважно характеризувалися середнім і низьким рівнями розвитку компонентів професійної «Я-концепції». Зі студентами експериментальної групи взаємодії були систематичними, контрольної – ситуативними. Активну участь в експерименті взяли психолог і 12 викладачів медичного коледжу. Тривалість апробації програми – один навчальний рік.

До авторської програми ввійшов комплекс розвивальних засобів, вправ, психологічних технік [1-4], які спрямовувалися на активізацію професійної ідентифікації, самоідентифікації й рефлексії та інтенсифікацію розвитку професійної свідомості й компонентів професійної «Я-концепції» майбутніх медичних працівників середньої ланки, а саме:

- збільшення їх обсягу знань про становлення медицини як науки, специфіку професійної діяльності медичних працівників загалом і середньої ланки зокрема, професійно-значущі якості середніх медичних працівників, норми їх поведінки тощо; посилення поваги до медичних працівників усіх ланок (професійної свідомості);

- актуалізацію професійної самоідентичності, появу прагнення професійного самопізнання, ускладнення реальних та ідеальних уявлень студентів про себе як майбутніх медичних працівників і поглиблення усвідомлення таких уявлень (когнітивний компонент);

- підвищення рівня значущості професійної самоідентичності; появу чи зміцнення професійної гідності й самоповаги, адекватної професійної самооцінки, позитивного професійного самоствавлення; зменшення розбіжностей між реальними та ідеальними уявленнями про себе як медичного працівника середньої ланки (емоційно-оцінний компонент);

- появу прагнень професійного самовдосконалення і самореалізації; вироблення вмінь конструктивного вирішення професійних ситуацій; розвиток комунікативної компетентності (поведінковий компонент).

Відзначимо, що згідно з метою і завданнями нашої програми частина застосованих засобів і вправ модифікувалися.

Розвиток професійної свідомості студентів передбачав збільшення їх обсягу знань про становлення медицини як науки, поглиблення розуміння ними специфіки професійної діяльності медичних працівників загалом і середньої ланки зокрема, ознайомлення з професійно-значущими якостями середніх медичних працівників і нормами їх поведінки, а також посилення їх поваги до медичних працівників усіх ланок.

З цією метою було організовано та проведено прес-конференції за темами: «Витоки становлення медицини як науки», «Досягнення сучасної зарубіжної медицини», «Нобелівські премії в медицині». У підготовці та проведенні активну участь взяли студенти, які готували короткі повідомлення до тем прес-конференцій та їх презентації.

Також проводилися міні-лекції, які стосувалися специфіки професійної діяльності медичних працівників загалом та особливостей фахової діяльності медичних працівників середньої ланки зокрема (з огляду на спеціалізацію студентів, а саме – «Лікувальна справа», «Сестринська справа», «Акушерська справа»), професійно-значущих рис середніх медичних працівників, норм поведінки медичних працівників середньої ланки та т. ін.; мозкові штурми – зовнішніх і внутрішніх перешкод у професійному зростанні середнього медичного працівника та їх подолання, міфів і стереотипів про медичну професію та ін.; групові дискусії – значення медицини у третьому тисячолітті, вимог до медичного працівника середньої ланки в сучасному суспільстві, професіоналізму та його критеріїв та ін.

Розвиток когнітивного компонента професійної «Я-концепції» студентів спрямовувався на актуалізацію їхньої професійної ідентичності, появу в них прагнення професійного самопізнання, ускладнення їхніх реальних та ідеальних уявлень про себе як майбутніх фахівців медичної сфери і поглиблення усвідомлення ними цих уявлень. Із цією метою було організовано та проведено ряд групових дискусій («Мій вибір майбутньої професії», «Медичний працівник середньої ланки як професіонал повинен...» та ін.), вправ («Самопізнання», «Психологічний автопортрет», «Як фаховий медичний працівник середньої ланки хочу, можу, повинен – і це Я», «Написання резюме», «Прес-конференція» та ін.

Вправа «Прес-конференція» проводилася з метою актуалізації в студентів професійної ідентичності, ускладнення їх реальних уявлень про себе як майбутнього медичного працівника середньої ланки та появи в них прагнення до професійного самопізнання. Кожен учасник гри по чергово займав місце за столом, що розміщувався на певній відстані перед іншими учасниками. Він мав презентувати себе як медичного працівника середньої ланки (фельдшера, акушерку, медичну сестру тощо). Інші учасники задавали йому п'ять запитань, які стосувалися соціально-психологічного ракурсу його фахової діяльності. Як приклад, питання про її престиж-

ність, основні професійно-значущі якості, норми поведінки тощо. Відзначимо, що ця вправа проводилася систематично протягом навчального року. На кожній прес-конференції було не більше 5-6 виступаючих. На перших прес-конференціях інтерв'ю давали старшокурсники. Всі інтерв'ю після закінчення кожної прес-конференції аналізувалися.

Розвиток емоційно-оцінного компонента професійної «Я-концепції» студентів був спрямований на підвищення їх рівня значущості професійної самоідентичності; появу чи закріплення професійної гідності й самоповаги, адекватної професійної самооцінки, позитивного професійного самоставлення; зменшення розбіжностей між реальними та ідеальними уявленнями про себе як майбутнього медичного працівника середньої ланки.

З цією метою на зустрічі з ними запрошувалися лікарі-новатори, заслужені лікарі України, досвідчені медичні працівники всіх ланок. Також для студентів організовувалися прес-конференції за темами: «Визначні світові медичні працівники», «Тенденції розвитку і здобутки сучасної вітчизняної медицини», «Видатні українські медики», проводилися вправи – «Мої позитивні якості», «Я не уявляю власного життя без...?», «Мій професійний портрет у сонячних променях», «Визнання досягнень», «Ідентифікація переживань» та ін. Короткі повідомлення до прес-конференцій студенти готували самостійно, обґрунтувавши свій вибір. Відзначимо, що викладачі та куратори академічних груп постійно стимулювали студентів до самостійного ознайомлення з інформацією про здобутки сучасної світової та вітчизняної медицини; про видатних медичних працівників країни, регіону, міста тощо.

Метою проведення вправи «Мій професійний портрет у сонячних променях» була активізація професійної самоідентифікації, виникнення чи закріплення у студентів професійної самоповаги, позитивного професійного самоставлення і зменшення розбіжностей між їх реальними та ідеальними уявленнями про себе як майбутнього медичного працівника середньої ланки.

Виконуючи цю вправу, студенти в центрі аркуша паперу малювали коло, що символізувало сонце. В центрі свого кола кожен із них писав: «Я – майбутній медичний працівник». Потім вони малювали стільки сонячних променів, скільки професійно-значущих якостей, на їх думку, мають у своєму «Я». Кожна якість записувалася ними біля одного променя. Після виконання вправи її результати заслуховувалися.

Увага зверталася на такі питання: чи всі якості є професійно-значущими, яка кількість професійно-значущих якостей, чи можна домалювати додаткові промені та чому?

Виконання студентами вправи «Ідентифікація переживань» сприяло поглибленню розуміння ними емоційних станів і ставлень, як власних, так і інших людей. Кожен студент отримував картку з твердженням, що досить часто використовується у професійному спілкуванні. Наприклад, «Ви не виконете свої обов'язки!», «Ви невміло робите медичні маніпуляції!», «Ви хороша медична сестра! Професіонал своєї справи!», «Я визнаю свою неправоту» та т. ін. Завдання полягало в тому, щоб вимовити твердження з різною інтонацією – радісно, доброзичливо, ввічливо, обурено, спокійно тощо. Почергово кожен студент вимовляв твердження з різними інтонаціями, а інші мали встановити його емоційне переживання. В кінці вправи зверталася увага на те, які емоції та переживання було найскладніше відгадати і чому.

Розвиток поведінкового компонента професійної «Я-концепції» студентів був спрямований на появу в них стійких прагнень професійного самовдосконалення і самореалізації; вдосконалення їхньої комунікативної компетентності; вироблення у них умінь конструктивного вирішення професійних ситуацій. Із цією метою проводилися групові дискусії за темою: «Моя готовність до виконання професійної діяльності середнього медичного працівника», вправи: «Два рівні комунікації», «Сходинка досягнень» та ін.

Метою застосування вправи «Сходинка досягнень» виступив розвиток у студентів прагнення до професійного зростання, самовдосконалення і самореалізації. Кожному учасникові було запропоновано вибрати по одній картці з трьох наборів. Перший набір містив картки з прізвищами відомих медиків – М.М. Амосова, О.О. Богомолець, С.П. Боткіна, Н. Лук'яновича, І.І. Мечникова, І.П. Павлова, М.В. Скліфосовського, М.Д. Стражеска, С.М. Федорова, В.П. Філатова та ін. Другий – картки з різними посадами, а саме: фельдшер, акушерка, медична сестра, лікар, завідувачий відділенням, головний лікар, кандидат медичних наук, доктор медичних наук, член комісії міської ради з питань охорони здоров'я, член комісії обласної ради з питань охорони здоров'я, член комітету Верховної ради з питань охорони здоров'я тощо. Третій – картки з написом «Я».

Після здійснення вибору всі студенти зі своїми трьома картками почергово підхо-

дили до дошки із зображенням сходинок. Кожна сходинка позначала конкретний рівень професійного зростання. На цих сходинках кожен студент розміщував свої картки і пояснював, що йому ще потрібно зробити для досягнення цих рівнів. Наприклад, отримати медичну освіту в коледжі, розпочати працювати в медичному закладі, пройти стажування в країні чи за кордоном тощо. В процесі проведення вправи обговорювалися питання про шляхи і засоби професійного зростання, самовдосконалення й самореалізації, а також про чинники, які їм сприяють чи перешкоджають.

Окрім цього, з метою розвитку професійної «Я-концепції» студенти залучалися до участі у виховних заходах і конкурсах, які проводилися в медичному коледжі протягом навчального року. А саме – X Всеукраїнському конкурсі професійної майстерності медичних сестер «Ескулап-професіонал», майстер-класах з надання першої допомоги «Краща за професією», «Кращий фельдшер року» та ін. Також вони взяли участь у відзначенні свят із нагоди Міжнародного дня медичної сестри, Дня медичного працівника, Всесвітнього дня надання першої медичної допомоги та ін.

На четвертому етапі, після проведення формульовального експерименту, здійснювалася психологічна діагностика кількісних і якісних показників компонентів професійної «Я-концепції» у студентів експериментальної та контрольної груп за допомогою тих самих методик, які використовувалися на другому етапі. На п'ятому етапі визначалася ефективність авторської програми психологічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у студентів медичних коледжів. На шостому етапі формулювалися методичні рекомендації для психологів і викладачів медичних коледжів, що спрямовані на розвиток професійної «Я-концепції» у студентів цих навчальних закладів.

Висновки із проведеного дослідження. Отже, авторська програма психологічного супроводу розвитку професійної «Я-концепції» у майбутніх медичних працівників реалізовувалася поетапно. На основному етапі застосовувався комплекс розвивальних засобів і методів із метою активізації професійної ідентифікації, самоідентифікації й рефлексії та інтенсифікації розвитку професійної свідомості й компонентів професійної «Я-концепції» у студентів медичних коледжів. Результати перевірки її ефективності висвітлюватимуться в наших наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ключева Н.В. Программы социально-психологического тренинга / Н.В. Ключева, М.А. Свистун. – Ярославль : Ярослав. НПЦ «Психодиагностика», 1992. – 66 с.
2. Макшанов С.И. Психология тренинга : Теория. Методология. Практика : [монография] / С.И. Макшанов. – СПб. : Образование, 1997. – 238 с.
3. Тренинг профессиональной идентичности : руководство для преподавателей вузов и практикующих психологов / авт.-составитель Л.Б. Шней-

дер. – М. : МПСИ ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. – 208 с.

4. Федорчук В.М. Тренинг особистісного зростання / В.М. Федорчук. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 250 с.

5. Ушакова К.Ю. Соціальні та психологічні чинники розвитку професійної «Я-концепції» студентів медичних коледжів / К.Ю. Ушакова // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. – № 5 (50). – С. 131-137.

УДК 159.923.2-053.67

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СИСТЕМОУТВОРЮЮЧОГО КОМПОНЕНТУ САМОСТАВЛЕННЯ В ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Хоменко К. В., аспірант
кафедри загальної та соціальної психології та психотерапії
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

В статті розглянуто результати емпіричного дослідження системоутворюючого компоненту самоствавлення, його складових – глобального самоствавлення та часової транспективи Я; представлена та обґрунтована структурна модель самоствавлення в юнацькому віці. Виявлені та уточнені якісні й кількісні характеристики складових системоутворюючого компоненту самоствавлення в юнацькому віці. Обґрунтовано психодіагностичний інструментарій дослідження психологічних особливостей глобального самоствавлення та інтегративного переживання самоідентичності особистості у часі в юнацькому віці.

Ключові слова: *глобальне самоствавлення, часова транспектива Я, особистісна ідентичність, самосвідомість, Я-концепція.*

В статье рассматриваются результаты эмпирического исследования системообразующего компонента самоотношения, его составляющих – глобального самоотношения и временной транспективы Я; представлена и обоснована структурная модель самоотношения в юношеском возрасте. Выявлены и уточнены качественные и количественные характеристики составляющих системообразующего компонента самоотношения в юношеском возрасте. Обоснован психодиагностический инструментальный исследования психологических особенностей глобального самоотношения и интегративного переживания самоидентичности личности во времени в период юношества.

Ключевые слова: *глобальное самоотношение, временная транспектива Я, личностная идентичность, самосознание, Я-концепция.*

Khomenko K.V. RESEARCH OF PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE SYSTEM-FORMING COMPONENT OF THE SELF-ATTITUDE'S STRUCTURE

The article considers the results of an empirical research of the system-forming component of the self-relationship, its components - a global self-attitude and a temporary transpersonal self; presented and justified structural model of self-attitude in adolescence. Qualitative and quantitative characteristics of the components of the system-forming component of the self-attitude in adolescence were revealed and refined. The psychodiagnostic toolkit of research of psychological features of the global self-relation and the integrative experience of self-identity of a person in time in the period of adolescence is substantiated.

Key words: *self-attitude,*

Постановка проблеми. Поглиблення дослідження особливостей становлення самосвідомості в юнацькому віці є одним з особливо важливих питань психологічної науки в сучасному українському суспільстві.

В юнацькому віці, на етапі переходу від підліткового віку до періоду ранньої дорослості, особливості прояву самоствавлення,

його структури в складі Я-концепції особистості як її емоційної складової набувають особливої значущості. Емоційний компонент супроводжує когнітивний аспект сприйняття оточуючого світу та себе самого, афективна складова спрямовує внутрішню і зовнішню активність людини [2; 4; 11; 21].